

ÖMER NASUHİ BİLMEN(Ö.1391/1971)'İN BAZI MAKALELERİ

Doç. Dr. Selahattin KIYICI**

Bilindiği gibi Ömer Nasûhî Bilmen hocamız yirminci asra damgasını vurmuş, Türkiye'mizin, medar-ı iftiharî, nadir yetişen müstesna bir şahsiyettir. Daha çok genç denebilecek bir yaşta (15-16 yaşlarında iken) diğer İslâmî ilimlerin yanında şiir yazabilecek edebi bilgiye ve kapasiteye sahip olduğunu görüyoruz. Daha Erzurum'da iken "*İki Şukufe-i Taaşşuk*" adlı terbiyevi bir roman yazdığını biliyoruz.¹ Yine bu yaşlarda "*Nüzhetü'l-Ervah*" ismini verdiği Farsça bir divan yazdığı da bilinmektedir.²

Ömer Nasûhî Bilmen'in tahsil hayatına baktığımızda onun fevkalade kabiliyeti ve bitmez-tükenmez gayreti sonucu ilim merdiveninin basamaklarını nasıl emin adımlarla çıktığını görürüz. 0, 25 yaşında İstanbul'a gelir, 26 yaşında icazet alır, 29 yaşında Dersiam olur. 30 yaşlarında Medresetü'l-Kudat'ı bitirir.³

Ben bu kısa makalede onun biyografisinin detaylarına inecek değilim. Ancak bir iki noktaya temas etmek istiyorum. Bunlardan birisi doğum tarihi ile ilgilidir. TDVİA'sinde "Bilmen Ömer Nasûhî"

* Bu yazının aslı, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nce 6-8 Haziran 1997 tarihleri arasında düzenlenen ancak bilahare süresiz ertelenen *Ömer Nasûhî Bilmen Sempozyumu*'nda sunulmak üzere hazırlanmış tebliğdir.

** Y. Y. Ü., İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı.

¹ Ahmet Selami Bilmen, *Ömer Nasuhî Bilmen, Hayatı Eserleri, Anılar*, s.26.

² Bu divanı kendisi daha sonra Türkçe'ye çevirmiş ve Bilmen Basımevi tarafından Bilmen Yayınlarının hediyesi olarak 1968 yılında neşredilmiştir.; *TDVİA*, Bilmen maddesi.

³ Bilmen, a.g.e., s. 13-15; *TDVİA*, VI/162.

maddesini yazan Rahmi Yaran arkadaşımız onun doğum tarihini 1883 olarak kaydederken merhumun oğlu A.Selami Bilmen 1884 olduğunu ifade eder.⁴ Doğrusu 1883'tür. İkinci nokta, yine TDVİA'sinde doğduğu köy "Salasar" şeklinde geçmiştir. Halbuki doğrusu "Salasor"dur ki A.Selami Bilmen'de "Salasor" olarak yazmıştır.

Değerli hocamızın vefatından bu yana 29 yıl geçmiştir. Bu zaman zarfında onun ardından onunla ilgili birçok yazılar yazıldı, çalışmalar yapıldı. Ben bu yazılanları ve çalışmalarını elde etme ve görme bahtiyarlığına sahip olamadım. Bunlardan sadece birkaçına muttali olabildim. Bu itibarla benim sunacağım bu tebliğde geçecek olan hususların bir kısmı, belki de tamamı daha önce söylenmiş ve yazılmış olabilir. Okuyucuların affına sığınarak bunları bir defa da benim arz etmemde bir sakınca olmayacağı kanaatine vararak bu naçiz makaleyi kaleme aldım. Ümit ederim ki şimdiye kadar kimse tarafından söylenmemiş bazı bilgiler makalede bulunabilsin. Şimdi sözü daha fazla uzatmadan konuya geçiyorum.

Bilindiği gibi Ömer Nasûhî Bilmen daha çok erken yaşlarda yazmaya, eserler vermeye başlamıştır. Bunların büyük bir kısmı şimdiye kadar yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir. Biz burada üstadın birkaç makalesinden bahsedeceğiz.

BİRİNCİ MAKALE

ERZURUM'UN KIYMET-İ TARİHİYYESİ

Kanaatime göre Ömer Nasûhî Bilmen Hocanın en önemli yazılarından biri "Erzurum Tarihini Tanıtma ve Araştırma Derneği" tarafından çıkarılmış *Tarih Yolunda Erzurum* dergisinde⁵ yayınlanan "*Erzurum'un Kıymet-i Tarihiyyesi*" başlığı altında ki makalesidir. Bu makaleye adı geçen derginin birinci ve ikinci sayılarında yer verilmiştir. Makalenin başlığından anlaşıldığı üzere Erzurum araştırmacısı yazar, gazeteci ve aynı zamanda yukarıda adı geçen derneğin kurucularından ve *Tarih Yolunda Erzurum* dergisinin başyazarlarından olan Cemaleddin Server REVNAKOĞLU, Ömer Nasûhî Bilmen Hoca'dan dergide yayınlanmak üzere bir yazı ister. O da bahse konu olan makaleyi kaleme alır. Ömer Nasûhî BİLNEN, makalesine, "Muhterem

⁴ Bkz., Bilmen, a.g.e., s.13.

⁵ Bu dergi 1959 yılında başlayarak 1980'li yıllara kadar devam etmiş ve 17 sayısı çıkabilmiştir.

kardeşim Cemalettin Bey'e ithaf' diye başlar,⁶

Ömer Nasûhî Bey makalesini maddeler halinde kaleme almıştır:

1. maddede Erzurum'un tarihteki çok değerli yerini vurgular. Kaynaklara dayanarak Erzurum'un Hz. Ömer zamanında Ashab-ı Kiram tarafından fethedildiğini, binaenaleyh Anadolu'da İslam'ın nuru ile aydınlanan ilk şehirlerden biri olduğunu İyaz b. Ganem(ra) adındaki bir kumandanın şehri Romalılar (o zaman Bizanslılar)'ın elinden aldığını nakleder. Emeviler ve Abbasiler tarafından valiler tayin edildiğini, daha sonra Şah İsmail tarafından 886 tarihinde işgal edildiğini en sonunda 920 tarihinde Çaldıran Seferi esnasında Yavuz tarafından geri alınarak tekrar Osmanlı ülkesine katıldığını beyan eder.

2. maddede Erzurum'u şereflendiren Abdurrahman Gazi hazretlerinden bahseder." Bu zatın Ashab-ı Kiramdan olduğunda şüphe yoktur. Ancak Hz. Ebubekr'in Oğlu mu yoksa ashabtan Rebi'nin oğlu mu?, bunda ihtilaf edilmiştir." der. Bir rivayete göre bu zatın bu tarafa yapılan seferde şehadet şerefine nail olduğunu kaynaklara atıflarda bulunarak nakleder.⁷

3. maddede doğu Palandöken dağının eteğinde şehir merkezine 3-4 km. uzaklıkta medfun bulunan Abdurrahman Gazi hazretlerinin Erzurum'un manevi havasını olumlu yönde fevkalade etkilediğini, Erzurum ovasına nazır bu mübarek merkad, şehrin afakını füyüzatı ile nurlandırdığı gibi özellikle yaz mevsiminde halkın çok rağbet ettiği bir mesire yeri ve bir ziyaretgah olduğunu fevkalade güzel tasvirlerle anlatır.⁸

Ömer Nasûhî Efendi adı geçen sahabe için yazdığı bir şiiri takdim ederken ona olan sonsuz saygı ve bağlılığını şöyle ifade eder: "Acizleri takriben altmış sene mukaddem bu mübarek sahabe hakkında yazmış olduğum manzumeyi türbe-i şerifesine takdime mucasir olmuştum." der. Söz konusu şiiri takdim etmezden önce dikkatimizi çeken bir hususu açıklamak istiyorum. Üzerinde durduğumuz makale 1959 da yayımlandı. Yazarımız bu tarihten "takriben altmış sene önce" bu şiiri yazdığını söylüyor. 1959 dan altmış çıkarılırsa 1899 da yazmış olduğu anlaşılır. Kendileri 1883 de doğduklarına göre (1899- 1883) o zaman henüz 16 yaşında bir gençti. Bu genç yaşta bu kemal (bu olgunluk) her insanda rastlanmayan nadir vasıflardandır. Şiir takdim edilince bunun doğruluğu daha iyi takdir edilecektir.

⁶ *Tarih Yolunda Erzurum Dergisi*, sayı:1, s.6.

⁷ a.y.

⁸ a.y.

Ömer Nasûhî Bilmen'in Abdurrahman Gazi hazretlerine sundu-
ğu şiir:

*Barekallah münevver neyyiri âli te bar,
Lem'a-i envar-ı Haktan zâtın olmuş aşikâr,*

*Saye-i feyzinde biz, kesbi seadet eyleriz;
Sen Resul-i Kibriyadansın bizim için yadigar.*

*Cismi revnak perverin necm-i hidayettir senin,
Nâm-ı pâkin Abdi Rahman ile bulmuş iştihar.*

*Çeşme-i tevhidden 'atşâna sundun Kevseri,
Tiğ-i berrânınla ettin hem cihada ibtidar.*

*Akibet nûş eyleyüp şehdi şehadet camını,
Eyledin rûh-i latifin, Hazret-i Hakka nizar.*

*Mesteder uşşakı daim bûy-i hâki meşhedin,
Makdeminle Erzenirum eyler elbet iftihar*

*Mazharı lutfet; Nasûhîdir senin kemterin,
Dergahındır melce-i alem bilhakki girdigar."*

4. maddede yazarımız. Erzurum' un tarihi, mübarek bir şehir olduğunu, birçok abidelerin, mübarek mabetlerin, medreselerin, çeşmelerin, türbelerin bulunduğunu ve Erzurum halkının da dindarlığını, fedakarlığını, kahramanlığını vurgular ve son bölümde de Erzurum'da yetişmiş pek çok meşhur kişilerden bir kaç tanesinin terceme-i hallerini kısaca kaydeder.⁹

Merhum hocamızın -kaydettiği- tarihe mal olmuş Erzurum'luların sadece isimlerin veriyorum:

1- Yusuf ed-Darir'in Oğlu Mustafa Efendi; Fudaladan Mevlevi tarikatına mensup manzum ve mensur bir çok eseri olan bir zattır. Hicri 790 yılında hayatta idi.

2- Meşhur Şair Ömer Nefi Efendi; Bu meşhur şairi bilmeyen, tanımayan yok gibidir. Meşhur bir beyti:

*Batıl hermişe batıla bihudedir, veli
Müşkil budur ki suret-i Haktan zuhur ide.*

3- İbrahim Efendi (1060); Arabi ve riyazi ilimlere vakıf tarihçi ve şair bir zattır. Bir beyti:

⁹ a.g.m., s. 8.

*Libas-ı mustear olmaz muhabbet ehline layık,
Kubayı atlası çarha tenezzül mü eder aşık.*

4- Feyzullah Efendi (1115); Bir çok eseri olan bu zat iki defa Şeyhu'l-İslamlık makamına getirilmiştir.

5- Şeyh Mustafa Efendi (1158); Feyzullah Efendinin oğludur. 10 yıl Şeyhu'l-İslamlık yapmıştır.

6- Seyyid Murtaza Efendi (1171); Bu da Feyzullah Efendinin oğludur ve 9 yıl Şeyhü'l-İslamlık makamında bulunmuştur.

7- Kadızade Muhammed Efendi (1173); Erzurum müftülüğünde bulunmuş, Bahru'l-Fetava şerhi, Ravzatü'l-Cinan gibi eserleri vardır.

8- Hazık Muhammed Efendi (1176); Erzurum müftülüğünde bulunmuştur. İbrahim Hakkı merhumun hocalarındandır. Beyzavi tefsiri üzerine tahkikatı vardır. İbrahim Hakkı Merhum Hazık Efendinin vefatıyla ilgili şu şiiri yazmış ve aynı zamanda vefat tarihini de düşürmüştür:

*Hazık Efendi
İlm ercemendi
Allame kendi
Alem Beğendi*

*Asrında evhed
Kadr ile emced
Seyyid Muhammed
Nami bülendi*

*Hak Rahmet etsin
Ruhuna gitsin
Cennette tatsın
Bin şehdu kandi*

İKİNCİ MAKALE

KUR'ÂN-I KERİM'İN RESMİ HATTINI TAĞYİR CAİZ DEĞİLDİR.

Yıl 1958, Mümin Çevik tarafından *Türkçe Kur'ân Okunamaz* adı altında bir kitapçık derlenerek yayınlanır. Bu kitapçık "Kur'ân-ı Kerim'in Latin harfleriyle yazılıp doğru okunamayacağı" hakkında

hazırlamış 63 sayfa hacminde 1958 yılında İstanbul'da sinan matbaasında basılmış bir risaledir. Risalede konu ile ilgili o günün meşhur alimlerinin bir kısmının görüşleri yer almaktadır. Ömer Nasûhî Bilmen hocamız da bu zevat arasında yer almıştır ve yukarıda belirtilen başlığı taşıyan makalesini kaleme almıştır. Merhum söz konusu yazısına "*Kur'ân'ın resmi hattını cüzi bir surette de olsa değiştirerek başka harfleri onun yerine koyarak onlarla Kur'ân okumaya çalışmak caiz değildir*" diyerek başlar.

O günleri görmüş ve yaşamış olanların bildiği gibi 1958 yılında Kur'ân'ın Türkçe'ye çevrilmesi ve Latin harfleriyle yazılması gündeme getirmişti. Olay Batı Trakya Türklerinden Mustafa KAFALI adında bir öğretmenin zamanın Diyanet İşleri Başkanı merhum Eyüp Sabri HAYIRLIOĞLU'na sorduğu bir soru ve onun da bu zata verdiği cevapla başlar. Eyüp Sabri HAYIRLIOĞLU tarafından verilen söz konusu bu cevap Batı Trakya'da çıkarılan SEBAT gazetesinde yayınlanır. Oradan da Türkiye'ye intikal eder. Öteden beri bilinen belli çevreler konuyu istismar ederek ve bu olayı bir fırsat bilerek İslam ve Müslümanlar aleyhine müthiş bir kampanya başlatmışlardı. İşledikleri konu "Kur'ân Türkçe olmalı ve Latin harfleriyle yazılmalı" idi. Konu etrafında lehte ve aleyhte değişik fikirler ileri sürülüyor, herkes bir ahkam kesiyordu. Diyanet İşleri Başkanı sıkıştırılıyor ve "Kur'ân'ın Türkçe olabileceğine ve Latin harfleriyle yazılabileceğine" dair fetva isteniyordu. Eyüp Sabri HAYIRLIOĞLU bütün sıkıştırmalara rağmen çok hayırlı ve cesur bir cevap vermiş ve; "Kur'ân-ı Kerim'in 1353 sayılı kanunla kabul edilen Türk harfleriyle hatasız yazılabileceğine kani değilim." diyerek galeyana gelmiş Müslüman halkın yüreğine su serpmiştir. İşte böyle halkın galeyana geldiği gergin bir ortamda o zamanlar İstanbul müftülüğü makamında oturan muhterem Ömer Nasûhî, Bilmen Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri HAYIRLIOĞLU'nun yanında yer alarak konuyu ilmi açıdan ele almış gayet mukni delillerle tezini ispatlamak üzere adı geçen makaleyi yazmıştır. Makalenin ilk defa nerede yayınlandığını bilmiyorum. Ama Mümin Çevik Bey makaleyi kitapçığına alarak ikinci sırada yer vermiştir.

MAKALENİN İÇERİĞİ

Ömer Nasûhî Bilmen Bey meseleye şöyle yaklaşmaktadır:

1- Kur'ân-ı Kerim'in bu yazı şekli Hz. Peygamber (sav)'in tasvibine mazhar olmuş ve on binlerce sahabenin icmaından geçmiştir. İcma kesin bir delildir. İcmaya muhalefet asla caiz değildir. İslam alimlerince kabul edilen bir gerçek var, o da; *Kur'ân'ın imlasi kendine*

has olup diğer yazı ve im/a şekillerine kıyas edilemez. Kur'ân'ın lafzı muciz olduğu gibi resmi de ayrıca mucizdir.

Ömer Nasûhî Bilmen adı geçen makalede "Kur'ân'ın resmi hattının yerine başka bir hattın konulabileceğine dair İslam alim/eri arasında tamamen cevaz veren bir kimsenin o/maması gerekir." der. Bu konuda kaynaklardan nakillerde bulunur. "İbn Diresteveyh'in Kitabul-Küttab adlı eserinde: "Kur'ân yazısı başkasına kıyas olunamaz. Çünkü o, Resulullah 'tan bize kadar intikal etmiş olan bir sünnettir. Yani tevkifi bir yazı şeklidir. Onu bozmaya ümmetin yetkisi yoktur."(s. 11) ifadesini kaydettikten sonra konu ile ilgili Ezher Ulemasının ittifakla verdikleri bir fetvayı nakleder. Adı geçen fetvada "Kur'ân-ı Kerim'in Latin harfleriyle yazılamayacağı" vurgulanır.

2- Ömer Nasûhî Bilmen Bey mezkûr makalede Kur'ân'ın Latin harfleriyle yazılıp yazılmayacağına, benzer bir olay da Kur'ân-ı Kerim'in HURUF-U MUKATTAA ile, yani alfabesinin harflerini tek tek yazmak suretiyle okumanın caiz olup olamayacağının tartışılmış olduğunu, zamanın FETVA EMANETİ bundan 94 yıl önce yani 1328 H. tarihinde: "Böyle bir faaliyetin caiz olamayacağını ve buna tevessül edenlerin cezalandırılması gerektiğini delillere dayanarak ortaya koyduğunu" nakleder.

Daha sonra yazar Kur'ân-ı Mübin'i başka yazılarla yazmak, harflerin mahreçlerinin tecvid kaidelerini uygulamaya pek elverişli olmadığını ifade ettikten sonra. "Şunu ilave edelim ki Kur 'an-ı Kerim'in resmi hattını değiştirmek arzusu Arap harflerini bilmeyen müslümanların Kur 'an-ı Kerim'i kolayca okuyabilmelerini temin gibi yüce bir amaca yönelik olsa da iyice ve güzelce düşünüldüğü zaman bu amacı gerçekleştirmek için Kur'ân-ı Kerim'i kendi resmi harflerinden öğrenmenin daha kolay ve sağlıklı olacağını ve bundan başka da çare olamayacağını" ekler.

3- Yazar Kur'ân harflerinin ve yazı şeklinin başka bir mucizesi ise onun kolay ezberlenir olmasıdır. 8-9 yaşındaki çocukların böyle hacimli bir kitabı ezberleyip 8-10 saat gibi kısa bir zamanda bir cemaatin huzurunda okumaları bir mucizeden başka bir şey olmayıp başka harflerle bu neticenin alınması şu ana kadar vaki olmamıştır". der.¹⁰

¹⁰ a.y.

ÜÇÜNCÜ MAKALE

Ömer Nasûhî Bilmen hakkında araştırma yapanların muttali olmadıkları veya önemsemediklerini sandığım makalelerden biri de *Amerikalıların Suallerine Cevap* başlığı taşıyan ve *SEBİLÜRREŞAD* Dergisinin IX. Cilt, 223. sayısında, X. Cilt, 227,228,229,230, 23 1, 232 ve 233. sayılarında tefrika halinde yayımlanan çok önemli makalesidir.

Mecmuanın kaydettiğine göre sualler Diyanet İşleri Başkanlığı'na yöneltilmiş, başkanlıkta müftülöklere bir tamimde bulunarak söz konusu suallerin cevaplandırılmasını istemiştir. Sebilürreşad mecmuası önce adı geçen suallerin Türkçesini toplu olarak IX. Cildin 223. sayısında vermiştir.

Ömer Nasûhî Bilmen bu sualleri teker teker ele alarak cevaplandırmıştır. Sorulan sorunun önce İngilizcesi verilmiş, sonra Türkçesi yazılmış, daha sonra da cevaba geçilmiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi Sebilürreşad mecmuasının 223. sayısında yayımlanan sualleri gruplar halinde toplamak mümkündür.¹¹

BİRİNCİ GRUP: Allah kavramı, ekanim-i selase(üç asıl, Allah, Ruhü'l-Kudüs, İsa), Hz. İsa'nın uluhiyyeti, İslam inancında Ruhü'l-Kudüs'ün yeri, vahiy (sunuhat), mukaddes yazılar, insanın uluhiyyetle münasebeti vs....

İKİNCİ GRUP: Dünyaya gelmeden önce bir hayat var mıdır? Ruh nasıl varlıktır? vs.

ÜÇÜNCÜ GRUP: Ahiret hayatı ile ilgili sorular; Cennet ve Cehennem gerçekten var mıdır? yoksa bir düşünceden mi ibarettir? Ölümden sonraki hayat, insanlar dünyadaki şekillerini muhafaza edecekler mi? Yoksa başka bir maddeye mi girecekler? Öldükten sonra dirilme nasıl olacak? Aile hayatı devam edecek mi? Her fert kime ve nasıl hesap verecek? İslam'a göre hayır ve şer kavramı nasıldır?

DÖRDÜNCÜ GRUP: Çeşitli soruları ihtiva eder. Kısaca; size göre Müslüman olmayanların durumu, dininize göre kayıpları ve zararları nelerdir. Dininize girebilmek için ne yapmak gerekir. Kadın-erkek aynı haklara sahip midir? Camiler nasıl finanse edilir? Bir mezhep için organizasyon zaruri midir? İbadet edebilmek için hususi bir teşekküle veya gruba dahil olmak lazım mıdır? İslam'a göre

¹¹ *Sebilürreşad*, IX/223, 261-262.

insanın menşei nedir? Bir evrim sonucu mu bu hale gelmiştir, yoksa başlangıçta bugünkü haliyle mi yaratılmıştır?¹²

Soruların muhteviyatından anlaşılacağı üzere sualler Kelam konuları ile ilgilidir. İslâmî ilimlerin hemen her dalında uzman olan, çeşitli medrese ve okullarda yıllarca Kelam müderrisliği ve hocalığı yapan ve bu ilim dalında değerli eserler veren Ömer Nasûhî Bilmen adı geçen sorulara büyük bir vukufiyet ve salahiyetle cevap vermiştir. Bu soru ve cevaplara örnek olsun diye bir tanesini takdim ediyorum.

1- God (Supreme Being Amplify in the light of what the average moslem scholer would understand. Expilain this also in terms an addescent person would understand.)

1- Allah (Üstün varlık, mutavassıt bir müslüman alimin bundan ne anladığını açıklayın. Aynı zamanda henüz gençlik çağında bulunan bir kimsenin ne anladığını izah edin.)

CEVAP 1- Bir İslam alimi Allah ism-i celili zikredilince bundan; *bütün, mükevvenatı yoktan yaratan, kudret ve azametine asla nihayet bulunmayan, vahdaniyyet ve kibriya sıfatlarıyla muttasıf olan her türlü şerikten, nazırdan münezze olup doğmadan, doğurmadan beri bulunan bir azimü's-şanın, bir halıkın, kadim ve kerim bir mabudun varlığını anlar ve bu ezeli, ebedi, alim, basir, semî olan mabud-i zışanın varlığına kani bulunur. Bu haliki zülcelalin varlığına birliğine bütün zerrat-ı kainatı birer parlak şahit olmak üzere telakki eder. O'nun mukaddes varlığını her şeyden daha bedihi bir vehile mütecelli bilir. Bu hususta yüzlerce, binlerce dini, akli ve felsefi burhanlar ikamesine muktedir bulunur.*¹³

Henüz genç bir İslam yavrusu da nezih bir akideye malik olarak Allah Teala'nın varlığına birliğine, halikiyyetine, razık-ı alem olduğuna fitri bir kabiliyet ile nurlu bir zeka ile tebcile şayan bir ilham-ı kalbi ile ve ailesinden hocalarından aldığı güzel bir terbiye ve talim ile mutekid bulunur. Allah Teala'yı her şeyin fevkinde bir varlık, bir azamet ve ulviyyet sahibi olmak üzere tanır. Ona kulluğu en mukaddes vazife bilir.¹⁴

DÖRDÜNCÜ MAKALE

Bu makale aslında üçüncü sırada zikrettiğimiz "Amerikalıların

¹² *Sebilurresad*, IX/223, 261-262.

¹³ *Sebilurresad*, X/227, 19.

¹⁴ *Sebilurresad*, X/227, 19-20.

Suallerine Cevap” makalesinin 7. maddesine vaki olan bir itiraz neticesi meydana çıkan ilmi bir tartışmadır.

Olay şöyle gelişmiştir: Ömer Nasûhî Efendi adı geçen makale- nin 7. maddesini cevaplarken; “*Ruh bir cism-i latiftir veya bir cevheri mücerrettir. Her insanın ruhu, kendi bedeninden evvel yaratılmıştır.*” demiştir. Sebilürreşad okuyucularından Uşak vilayetinde ikamet eden eski dersiamlardan Avukat Hami Sunay, Ömer Nasûhî Efendi'nin bu görüşüne katılmadığını Sebilürreşad'a gönderdiği kısa bir yazı ile bildirir ve yazının yayınlanmasını ister.

Avukat Hami Sunay ruh hakkında ki görüşlerini beş maddede özetler. Söze şöyle başlar: “Bu cevap zahiren hoş görünür, fakat İlm-i Kelam noktasından çok tehlikelidir.”¹⁵ der.

1- Ruh Kır'an'da, Allah'ın emirlerinden buyrulduktan sonra bir din aliminin bunu “cism-i latif” diye ihtimalle de olsa tayini doğru olmaz. Bu sebeptendir ki İmam Azam Efendimiz bilinen cevabını vermiştir.¹⁶

Sonra Ömer Nasûhî Bilmen eski dersiam avukat Hami Sunay'ın iddialarını teker teker ele alarak cevaplandırır. Yazı sahibinin itirazını kaydettikten sonra” Biz deriz ki...” diye başlar ve bir numaralı itiraza şöyle cevap verir:

“Biz deriz ki; bu cevapta hiçbir tehlike yoktur. Bizim bu suretle cevap vermemiz, kendi kuruntumuz, kendi indi mülahazamız eseri değildir. Biz bu cevabı tamamen İlm-i Kelam'dan tasrih ve tercih edilmiş olan beyanata ilmi delillere dayanarak yazmış ve nakletmiş bulunuyoruz. Nitekim aşağıdaki yazılarla bunu ispat edeceğiz.” der.¹⁷

Ömer Nasûhî Bilmen Hoca'nın cevapları oldukça uzundur. Sebilürreşad mecmuasının 243 den başlayarak her sayıda bir veya bir buçuk sayfadan az olmamak üzere 239. sayıda dahil olmak üzere devam eder.¹⁸

Cevaba Cevap: Daha sonra Ömer Nasûhî Bey'in bu açıklamalarına itiraz sahibi eski dersiam Avukat Hami Sunay yeni ve ilave açıklamalarla cevap verir.¹⁹

¹⁵ *Sebilürreşad*, X/231, 93.

¹⁶ *Sebilürreşad*, X/231, 93.

¹⁷ *Sebilürreşad*, X/234, 131.

¹⁸ *Sebilürreşad*, X/234-239.

¹⁹ *Sebilürreşad*, X/234-239.

DİĞER MAKALELERİ

Çok genç yaşta ilim muhitinde kendini gösteren ve haklı bir şöhrete ulaşan Ömer Nasûhî Bilmen'in şüphesiz ki bizim vakıf olamadığımız nice yazıları ve ilmi faaliyetleri vardır. Ben burada bunlardan bir kaçına temas edeceğim.

1-YAĞMUR DUASI

Bu yazının yazılmasına sebep olan olay şöyledir. Sebilürreşad okuyucularından biri mecmuaya bir yazı göndererek bazı kişilerin yağmur yağmasıyla ilgili bir takım hurafelere teşebbüs ettiklerini bunlardan birinin bir köyde bir kadın; 'Falan dağdaki mezara kurban kesmezseniz yağmur yağmayacak" diyor köylü de buna inanıyor ve kurban hazırlayarak imam efendiye; "Gel bunun duasını oku diyorlar. İmam efendi böyle şey olmaz, mezara kurban kesilmez diyorsa da nafiye. Köylü kurbanı kesiyor. İmamı da müftüye şikayet ediyorlar. Müftü de imamı suçluyor. Bunun üzerine Sebilürreşad, merhum Ömer Nasûhî Bilmen'e müracaat ederek konunun aydınlatılmasını istiyor. Merhum hocamız da bu kısa yazıyı kaleme alıyor.²⁰

2- HİKMET GONCALARI (500 Hadis-i Şerif)

Bu eser 500 hadisi ihtiva eden basılmış bir kitaptır. Üstad çeşitli (itikad, ibadet, ahlak ve sosyal) konularda dikkatini çeken hadis-i şeriflerin açıklamasını ve yorumunu yapmış, hikmetlerini ortaya koymuştur. Bu eser (zannedersen) basılmadan önce (tamamı olmasa da) 1956 yılında yayınlanmaya başlayan İslam Mecmuası'nda HİKMET GONCALARI başlığı altında ve tefrika halinde neşredilmiştir.²¹

3- İSLAMDA DEMOKRASİ

Üstad Ömer Nasûhî Bilmen bu yazısında demokrasinin prensiplerini İslam'da da var olduğunu, müslümanlığın adalet, eşitlik ve kardeşliği emrettiğini, İslam'da masiyeti mucip olmadıkça ulü'l-emre itaatın vacip olduğunu , ulü'l-emr'in halka karşı sorumlulukları olduğu gibi halkın da devlete karşı sorumluluğunun olduğunu ayet, hadis ve asr-ı saadetten örnekler vererek açıklamaya çalışır. Bunların birer

²⁰ *Sebilürreşad*, IX/203, 43.

²¹ *İslam Mecmuası*, III/29, 135; IV/47, 323(Ağustos-1961); IV/48, 354(Eylül-1961).

demokrasi umdeleri olduğuna dikkat çeker.²²

Ömer Nasûhî Bilmen Hocanın sunmaya çalıştığımız makalelerinin dışında daha onlarca makale ve yazılarının olduğuna kaniyim. Bir fikir vermek için belirtmek gerekirse sadece eski/arap harfleriyle çıkan Sebilürreşad da 8, yeni/latin harflerle çıkan Sebilürreşad'da da 8 olmak üzere 16 ilmi makalesi yayınlanmıştır.²³ Şüphesiz ki diğer mecmua ve dergilerde de neşredilen makale ve yazıları vardır. Ömer Nasûhî Bilmen hakkında ciddi araştırma yapacak olan araştırmacıların bunları birer birer bulup ortaya koyacaklarına inanıyorum.

---

²² *Sebilürreşad*, IX/5, 70-73.

²³ Abdullah Ceyhan, *Sıratı Müstakim ve Sebilürreşad Mecmuaları Fihristi*, s. 423, 553.